

I. ZASCHE, naslovna strana albuma *Park Jurjaves*

Zaostroga nalazilo se ant. naselje. Na seoskome je groblju gotička crkva Sv. Barbare, obnovljena u baroku, kada joj je dodan zvonik na preslicu s tri luka. — Franjevački samostan počeo se graditi u XVI, a dovršen je u XVII. st. Samostansko zdanje i crkva zatvaraju dvorište s klaustrom na lukove. Crkva je jednobrodna građevina; nad portalom natpis na bosančici. U unutrašnjosti su barokni mramorni oltari, barokni drveni kor i orgulje majstora P. Nakića (XVIII. st.). U crkvi su poprsja pjesnika A. Kačića Miošića i I. Despota, djela I. Rendića. U samostanu se čuvaju biblioteka i arhiv s građom važnom za razdoblje boravka Turaka u tim krajevima, zbirka umj. predmeta iz XVI—XVIII. st., te etnograf. zbirka. Donacija M. Veže otvorena je za javnost 1989.

LIT.: D. Rendić-Miošević, Antikni reljef plesača iz Zaostroga u Dalmaciji, Tkalčićev zbornik, I, Zagreb 1955. — N. Bezić-Božanić, Kule u Makarskom primorju, Makarski zbornik, 1970—1971. — J. Soldo, Inventar arhiva Franjevačkog samostana u Zaostrogu, Arhivski vjesnik, 1973, 16. — Horvat—Matejčić—Priatelj, Barok. N. B. B.

ZARO, Nikola, skriptor i iluminator. Rapski plemić koji je, kako to svjedoči njegov zapis na f. 2r, 1571. napisao i iluminirao *Liber rubeus* (*Libro rosso*), zbornik povelja i dokumenata koji se odnose na grad Rab. Knjiga se čuva u župnom uredu u Rabu.

LIT.: V. Brusić, Otok Rab, Kampor, s.a., str. 191.

ZASCHE, Ivan, slikar (Jablonec, Češka, 13. II. 1825 — Zagreb, 1. I. 1863). Sa starijom braćom Františkom i Josefom odlazi u Beč, gdje oslikavaju porculanske servise kopijama slika starih majstora. Ivan se u Beču upisuje 1846. na Akademiju, na kojoj studira do 1850. te izlaže na izložbama svoje žanr-prizore, vedute, krajolike i prve portrete (1850). U proljeće 1852. dolazi u Zagreb na poziv biskupa J. Haulika koji od njega naručuje seriju motiva iz parka *Jurjaves* (današnji Maksimir). U Hrvatskoj je našao svoju novu domovinu i ostao u njoj sve do kraja života. Od bilježaka s motivima Jurjavesi izveo je dvanaest litografija koje su 1853. tiskane i izdane u Beču kao album *Jurjaves* (pretisak objavljen u Zagrebu 1989). Naslikao je mnogobrojne portrete reprezentativnoga značaja i niz intimnih portreta manjega formata u akvarelu, na kojima su prikazani članovi hrv. velikaških i građanskih obitelji. Svi portreti, pojedinačni ili skupni, svjedoče o značajkama slikara tzv. građanskoga portreta bečkoga kruga (M. Daffinger). Među djelima te vrste ističu se profinjenim kolorističkim skladom *Julijana Koritić-Mrazovečka* (1853), *Ljudevit*

Vukotinović (1855), *Izabela i Josip Schlosser* (1856), *Aleksandrina Kulmer* (1859) i minijature na bjelokosti (*Ivana Pichler*, 1855). Po nalogu bana Jelačića putuje 1855 (s J. Schlosserom i Lj. Vukotinovićem) po Lici i primorju. Na tome znanstveno-umjetničkom obilasku nastala su njegova najbolja djela, niz preciznih crteža i prozračnih akvarela, studije nar. nošnja i pejzaži rađeni u prirodi (*Seljakinje iz Brinja*; *Mlin kod Bilaja*; *Pogled sa Bilaja na Velebit*; *Ulaz u Trsat*). Akvarelirane crteže, pejzaže i nar. nošnje slikao je poslije u okolici Zagreba (*Seljaci u Lužnici ili Žetelice*). Slične odlike imaju njegova studija za litografiju *Zagrebačke vedute* i dokumentarni crtež *Instalacija bana Šokčevića*. Važne su njegove mnogobrojne oltarne slike u crkvama S Hrvatske (Stenjevec, Pušća, Brckovljani, Prozorje, Mače, Lovrečina). Za kapelicu nekadašnje bolnice milosrdne braće u Ilici u Zagrebu izradio je sliku *Ispovijed češke kraljice Ivane pred Sv. Ivanom Nepomukom* (1856). Zscheovo naslijeđe i radionicu preuzeo je njegov pomoćnik Julije Huhn, a njegov način slikanja uz neposredno promatranje prirode nastavili su N. Mašić, F. Quiquerez i S. Raškaj. Plodno i raznovrsno Zscheovo slikarsko djelovanje, u svojem malom pomaku od bidermajera do čistoga romantizma, obilježilo je desetljeće hrv. slikarstva poslije sredine XIX. st.

LIT.: Lj. Babić, Umjetnost kod Hrvata, Zagreb 1943. — M. Peić, Ivan Zsche, Devedesetogodišnjica smrti velikog hrvatskog slikara, Naprijed, 11. IX. 1953. — Slikarstvo XIX. stoljeća u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1961. — M. Peić, Ivan Zsche, Bulletin JAZU, 1963, 3. — Ista, Ivan Zsche, Republika, 1964, 5. — M. Schneider, Narodne nošnje u slikarstvu i grafici XIX. stoljeća (katalog), Zagreb 1971. — Ista, Portreti 1800—1870 (katalog), Zagreb 1973. — Ista, Ivan Zsche, Zagreb 1975. — Ista, Gradovi i krajevi na slikama i crtežima od 1800. do 1940 (katalog), Zagreb 1977. R.

ilustracija na str. 510

ZAŠTITA PRIRODE. Ideja o zaštiti prirode javlja se sred. XIX. st. kao otpor prirodoslovaca i umjetnika uništenju izgleda krajolika (urbanizacija, industrijalizacija), kao obrana od nerazumna iskorišćivanja prirodnih dobara (npr. kamenolomi, lov na kitove) te od teških posljedica poremećaja prirodne ravnoteže (erozija, poplave, suše, promjene klime).

U to se doba poduzimaju prvi zaštitarski pothvati: tako je u Francuskoj 1853. šuma Fontainebleau proglašena prirodnim rezervatom, a u SAD je 1872. utemeljen prvi nacionalni park — Yellowstone National Park. Poč. XX. st., uz već postojeće društvene organizacije, utemeljene su i državne službe za zaštitu prirode i doneseni zakoni o zaštiti prirode. God. 1928. utemeljen je Međunarodni ured za zaštitu prirode u Bruxellesu, koji je